

Ontologija

KASDIENYBĖ KAIP KLASIKINĖS FILOSOFIJOS PARAŠTINIS FENOMENAS*

Nerijus Milerius

Vilniaus universiteto Filosofijos institutas
Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius
E. paštas nerijus@milerius.lt

Santrauka. Straipsnyje analizuojama, kaip filosofijos ir kasdienybės santykis buvo interpretuojamas klasikinės filosofijos paradigmoje. Talio ir tarnaitės istorijoje įtvirtinta perskyra tarp filosofijos ir kasdienybės perkeliama į ontologijos ir gnoseologijos diskursą. Platono olos alegorija interpretuojama kaip ontologinis, o Descartes'o teorija kaip gnoseologinis kasdienybės transcendavimo ir suspendavimo būdas. Straipsnyje argumentuojama, kad dominuojančioje klasikinėje paradigmoje kasdienybė traktuojama kaip kliūtis filosofiniam pažinimui pasiekti. Būtent todėl kasdienybę reabilituojanti šiuolaikinė filosofija siekia diversifikuoti unifikotą kasdienybės sampratą ir parodyti, kad kasdienybė – tai įvairialypis darinys, kuriame gali koegzistuoti skirtingos kasdienybės galios.

Pagrindiniai žodžiai: kasdienybė, Talis, Platonas, Descartes

Klasikinė filosofija ilgą laiką traktavo kasdienybę kaip paraštinį fenomeną. Radikaliausiu atveju į kasdienybę buvo žvelgiama kaip į kliūtį, kurią reikia įveikti tam, kad būtų atverta erdvė filosofiniam mąstymui. Nuosaikesnės klasikinės filosofijos strategijos demonstravo ambiciją aprėpti visus įmanomus esinijos sąrangos aspektus, taip pat ir tai, ką dabar vadiname kasdieniu pasauliu. Filosofija peržengdavo kasdienybės lauką ir taip suponuodavo, jog kasdienybė gali būti apmąstyta tik iš tos terpės, kuri yra esmiškai nekasdieniška. Tokiu būdu tiek radikaliu,

tiek nuosaikiu atveju būdavo formuojama inertiškos kasdienybės ir aktyvios filosofinės minties priešprieša, išskirianti kasdienybę ir filosofiją kaip priešingas teritorijas reprezentuojančius darinius. Kasdienybė neišvengiamai susiejama su praktiniais įgūdžiais ir sustabarėjusiomis, savaime suprantamomis nuomonėmis, o filosofija – su laisvės ir sąmoningumo zonomis.

Atrodo, tokia kasdienybės ir filosofijos santykio interpretacija turėjo iš esmės pasikeisti XX a. pradžioje, kai kasdieniai pasaulis reabilituojamas ir paverčiamas dažno tyrimo objektu. Pasak Bernhardo Waldenfelso, XX amžiuje „kasdienį“ gyvenimą, „kasdienį“ žinojimą, „kasdienę“ sąmonę, „kasdienę“ kalbą, „kasdienį“ elgesį, „kasdienę“ kultūrą ėmė analizuoti ne vien

* Straipsnis parengtas vykdant tyrimą pagal Lietuvos mokslo tarybos finansuojamą projektą „Kasdienybė ir karo traumos reprezentacija vėlyvojoje modernybėje“ (sutarties Nr. S-MOD-17-1).

filosofija, bet ir istorija, kultūros studijos, sociologija, psichologija, literatūros studijos ir kitos disciplinos (Waldenfels 1990: 189). Vėlyvosios modernybės autoriai žengė dar toliau: Henri Lefebvre'as ne tik manė, kad kasdienybė yra neatsiejama – antroji – modernybės pusė, bet ir traktavo kasdienybę kaip metalauką, persmelkiantį visus kitus tyrimų laukus, Guy Debord'as ir Raoulis Vaneigemas interpretavo kasdienybę kaip revoliucinę sociumo perkeitimo vietovę (Debord 2002: 242–243), o Michelis de Certeau – kaip taktinių praktikų ir maišto terpę (De Certeau 1988: 37–38). Nors revoliucinis šių kasdienybės tyrimų motyvas ilgainiui prarado savo pirminę jėgą, šie darbai tarytum visiems laikams turėjo įtvirtinti nuostatą, kad kasdienybė gali funkcionuoti ne vien kaip įvairių sričių sandas, bet ir kaip metaprincipas, būtinas besikeičiančiai socialinei tikrovei suprasti.

Vis dėlto svarstant kasdienybės statuso klausimą, ne veltui pasitelkiamas „reabilitacijos“ terminas. Apie „reabilitaciją“ kalbama tada, kada reabilituojami neteisingai nuteisti kaliniai ar atsigaua sunkia liga persirgę ligoniai. XX amžiaus koncepcijų dėmesys kasdienybei tarytum turėjo įtikinti, kad tiek teisminis, tiek medicininis kasdienybės reabilitacijos procesas yra pasibaigęs. Tačiau teismo procesas visuomet gali būti atnaujintas, o reabilitacijos procedūras pereję ligoniai vėl gali „atkristi“. Ir nors būtų klaidinga manyti, kad praėjus kasdienybės interpretacijų bangai vėl atkrista į maksimalaus kasdienybės ignoravimo ir menkinimo būklę, pats intereso kasdienybei atoslūgis yra simptomiškas. Kasdienybės ir filosofijos dermė niekada negali būti traktuojama kaip savaimė suprantama, įtvirtinta kartą ir visiems laikams. Perskyra tarp kasdienybės ir filosofijos gali būti įtvirtinama ne vien

akivaizdžios priešpriešos, bet ir latentinio abejingumo forma.

Permaininga kasdienybės ir filosofijos santykio istorija, apimanti radikalaus kasdienybės menkinimo, jos revoliucinės reabilitacijos ir lokalizavimo riboto dėmesio zonoje fazes, verčia atidžiau pažvelgti į patį kasdienybės ir filosofijos santykio pobūdį. Šį santykį ilgą laiką ženklinęs konfliktas nėra elementarus klasikinės filosofijos paklydimas, kurį šiuolaikinė filosofija galėtų be vargo atitaisyti. Be to, kasdienybės reabilitacijos akcijose atlikti tyrimai ir sukauptos žinios negali būti mechaniškai akumuliuojamos. Kitaip sakant, net ir primant domėn visus tyrimus, kuriuose kasdienybė legitimuota kaip filosofinio tyrimo tema, visuomet grįžtama prie lygmens, kur tarytum iš naujo atkuriamą kasdienybės ir filosofijos santykio įtampa.

Kasdienybei nuolat lipdytos „pilkumos“, „vienodumo“, „monotoniškumo“ ir „rutiniškumo“ etiketės nėra atsitiktinės. Taip būdavo suponuojama, kad kasdienybės inertiškumas yra neišvengiamas ir neredukuojamas kasdienybės sandas, o klasikinės filosofijos surengtas ir nuolat atkartojamas kasdienybės teismas – ne tendencinga klaida, o objektyvus konstatavimas, išsakytas labiau ar mažiau dramatiška kalba. Kasdienybę reabilitavusios Lefebvre'o, Debord'o, Vaneigeimo, De Certeau teorijos siekė pakeisti patį santykį, t. y. kad filosofija neišvengiamai užima teisiančiojo, o kasdienybė teisiamojo pozicijas. Tačiau siekdamos atšaukti patį teismo procesą ir teisminę retoriką, minėtųjų autorių bei vėlesnės Anthony'io Giddenso, Jurgeno Habermaso, Peterio Osbornio, Michaelio Gardinerio, Beno Highmore'o, Michelio Maffesoli, Jacques'o Rancière'o, Johno Robertso kasdienybės koncepcijos nemanė vengti

kasdienybės vienodumo ir monotoniškumo temos. Užuo traktavusios kasdienybės vienodumą ir monotonią kaip kliūtį refleksijai, šios kasdienybės teorijos atsigrėžė ir į kasdienybės monotonią bei rutiną kaip vieną esminių refleksijos iššūkių. Kasdienybės vienodumas ir monotonią nėra pakankamas pagrindas kasdienybę stigmatizuoti. Netgi dar daugiau: tik išskleidus kasdienybės kaip monotoniškos terpės interpretaciją, galima suprasti ir tą paradoksą, kurį akcentuodavo nereta kasdienybę rehabilitavusi filosofija, pabrėždavusi kasdienybės kaip maišto terpės potencialą. Taigi pripažinus, kad monotonią yra neredukuojama kasdienybės sąrangos dalis, nesiliaujama mąstyti ir kalbėti apie kasdienybės kūrybiškumo galimybes.

Būtent todėl daug platesnė filosofinė kasdienio pasaulio interpretacija neišvengiamai sugrąžina prie pirminės kasdienybės ir filosofijos santykio formos. Taigi nors šis tyrimas apima platų spektrą kasdienio pasaulio filosofinių aspektų, pirmasis šio tyrimo rezultatus pristatantis straipsnis skirtas tai kasdienybės interpretacijai, kuri vyrauja klasikinės filosofijos paradigmoje. Atskleidus, kokios yra dominuojančios kasdienybės interpretacijų tendencijos klasikinėje paradigmoje, tampa aišku ir tai, kokias problemines įtampas interpretuodama kasdienybę paveldi šių laikų filosofija.

Talio ir tarnaitės istorija kaip filosofijos ir kasdienybės santykio modelis

Analizuojant klasikinės filosofijos santykį su kasdienybe, dažnai grįžtama prie Platono *Teatete* ir kitų senovės autorių aprašytos pirmojo filosofo Talio ir tarnaitės istorijos.

Iš pažiūros ši istorija nėra kažkuo ypatinga – pasakojama, kad kartą išsirengęs pasivaikščioti Talis užsispokojo į žvaigždes ir įkrito į kelyje pasitaikiusį nedidelį šulinį. Šis niekuo neypatingas įvykis taip ir būtų nugrimzdęs užmarštin, jei ne tarnaitė, atsitiktinaiėjusi pro šalį, nusijuokusi ir ištarusi garsiąją frazę: filosofas nori pažinti tai, kas danguje, bet nepastebi to, kas priešais ir po jo kojomis.

Pasak vokiečių filosofo Hanso Blumenbergo, Talis yra ne šiaip filosofas, jis – pirmasis filosofas, *Protophilosoph* (Blumenberg 2015: 3). Todėl jo istorija – archetipinė. Šioje istorijoje akivaizdžiai suformuojamos kelios pamatinės priešpriešos: žemė–dangus, praktinis žinojimas–dangiškas pažinimas, moteris–vyras, vergovė–laisvė. Visos šios perskyros sutvirtina būsimą kasdienybės–filosofijos perskyrą. Tiesa, žemė ir dangus jau atskirti ir įvairiose mitologijose bei Šventajame Rašte. Tačiau Talio istorijoje žemė ir dangus atskirti negrįžtamai, jie nesudaro vienos vientisos koherentiškos erdvės, kur žemė būtų lokalizuota apačioje, o dangus viršuje. Talio istorijoje atrodo, kad žemė ir dangus funkcionuoja kaip savarankiškos, nebendramatės ir nesusisiekiančios teritorijos. Be to, Talio pasaulyje yra sutrikęs ir bet koks įprastas judėjimas. Talis veržiasi į žvaigždes, į dangų, bet krinta į apačią, į šulinį. Vadinasi, žiūrėdamas į žvaigždes, Talis nuo jų nutolsta – tai yra įprastos „kasdienės logikos“ inversija, visiškai beprasmybė.

Kadangi Talis yra ne eilinis mąstytojas, o pirmapradis filosofas, *Protophilosoph*, jo nuotykis yra ne atsitiktinis įvykis, o norma, dėsnis. Kada imame „filosofuoti“, tarytum patenkame į Talio kailį ir bent simboliškai atkartojame jo situaciją. Kada filosofas ima kalbėti, jis – kasdienės nuostatos po-

žiūriu – „krinta į šulinį“, t. y. nusišneka arba sako ką nors „be ryšio“. Šiuo atveju posakis „be ryšio“ turėtų būti suprantamas ne metaforine, o griežtąja reikšme – filosofo kalbos besiklausantis žmogus negali jos susieti į vieną koherentišką visumą. Kadangi filosofo kalbos pagrindas ir būdas, kaip jis sieja vieną sakinį su kitu, jo besiklausančiam žmogui yra neaiškus, patys filosofo išsakyti sakiniai atrodo kaip niekuo nepagrįstos, jokio griežto tarpusavio ryšio neturinčios beprasmybės. Iš esmės, kada kas nors pašnekovą ar tiesioginį oponentą kaltina „filosofavimu“, būtent tokia niekuo nesusaistyta, nepamatuota ir jokios praktinės vertės neturinti šneka ir turima omeny. *Vox populi* įsivaizdavimu, „filosofuoti“ – tai „tauzyti niekus“ ar „pilstyti iš tuščio į kiaurą“. Kiekvienoje kalboje yra panašių, „tuščių“ kalbą nusakančių posakių, kurie sinonimiškai pritaikomi beverčiam filosofavimui nusakyti.

Tačiau kad ir kokia išraiškinga būtų Talio istorija, ji labiau nusako patį nuotyki, kuris atsitiko šiam filosofui, bet ne priežastis, kodėl visa tai įvyko. Jei Talis iš tiesų yra *Protophilosoph*, tuomet kryptis į šulinį privalo turėti ne atsitiktines, o sistemines priežastis, kurios neišvengiamai veikia kiekvieną, įžengusį į filosofijos teritoriją. Be to, iki šiol kontrastą tarp filosofijos ir kasdienybės aprašome taip, kaip šis kontrastas matomas iš filosofijos atžvilgiu skeptiškai ir ironiškai nusiteikusios kasdienės perspektyvos. Talio ir tarnaitės nuotykiu atveju pasakojimas baigiasi tarnaitės juoku ir ironija. Ką į pašaipius tarnaitės žodžius atsakė – jei atsakė – Talis, istorija nutyli. Bet Talio sekėjai filosofai netylėjo. Ir jie kalbėjo ne tarnaitės, o savo gildijos brolio – filosofo – vardu. Nieko nuostabaus, kad filosofija siekė revanšo. Ir revanšas buvo žiaurus, daugiau kaip dviem

tūkstančiams metų ištrynęs kasdienybės terpę iš filosofinių apmąstymų lauko.

Kaip sakyta, filosofo postringavimas kasdieniam žmogui dažnai atrodo beprasmiškas, nes jis nemato ir neperpranta šio postringavimo pagrindo. Tačiau, žvelgiant ne iš tarnaitės, o iš paties Talio perspektyvos, toks nesusikalbėjimas yra ne atsitiktinis, o esminis dalykas, kurį nulemia filosofo konstruojamos teorijos pobūdis. Graikų filosofija yra *theoria* – žiūra dievišku žvilgsniu, nukreiptu iš tariamo Olimpo, t. y. iš *viršaus į apačią*. Tokia filosofinio žvilgsnio vertikalė kasdienybės praktišką horizontalę neretai traktuoja ne šiaip kaip tarpinę pakopą pažinimo link, bet kaip šalintiną kliūtį. Horizontalus žvilgsnis yra ribotas, galintis atverti tik nedidelį matomo horizonto fragmentą. Visuma atsiveria tik teoriniam, horizontalę peržengiančiam, iš viršaus į apačią nukreiptam vertikaliam žvilgsniui.

Skaitant Talio istoriją, visų pirma į akis krinta filosofijos neadekvatumas ir beprasmybė. Tačiau pakanka atlikti nedidelį mintinį eksperimentą, apversti šią situaciją ir pažvelgti iš priešingos perspektyvos – ar nėra taip, kad istorijos, kurios vaizduoja filosofiją kaip komišką karikatūrą, potencialiai leidžia demaskuoti ir tą, iš kurio perspektyvos tokios karikatūros yra pašomos? Kitaip sakant, tariamai filosofijos beprasmiškumą demaskuojančios istorijos lengvai gali būti perskaitytos kaip istorijos, liudijančios kasdienio požiūrio ribotumą ir lėkštumą. Kuo kvailesnis ir labiau apgailėtinas šiose istorijose yra filosofas, tuo akivaizdesni filosofo kvailumą ir žioplumą tariamai išryškinantys kasdieniai stereotipai ir štampai. Tariamos kasdienybės stiprybės tampa pernelyg deklaratyvios ir tiesmukos, diskredituojančios kasdienybės puikavi-

maši sveiku protu ir jo tariamai teikiamu pranašumu.

Savaime suprantama, Talis neturėjo jokios intencijos įkristi į šulinį. Tačiau milžiniškas masyvas Talio sekėjų filosofų iš kasdienybės „iškrinta“ intencionaliai ir metodiškai, siekdami peržengti kasdienybę kaip kliūtį kelyje į tikrąjį – teorinį – pažinimą. Taigi jei Talio istoriją iš tiesų galima laikyti paradigmine, tuomet reikėtų sutarti, kad „tališkasis požiūris“ vienija tuos filosofus, kurie iškritimą iš kasdienybės terpės interpretuoja kaip nekvestionuojamą siekiamybę ir filosofinio pažinimo būtiną sąlygą. Tarp „tališkojo požiūrio“ adeptų, tikslingai eliminuojančių kasdienybę, egzistuoja daugybė panašumų, skiriasi tik būdai – ontologinis ar gnoseologinis, – kaip kasdienybė yra eliminuojama ir nuvertinama.

Atsigręžus į būties teorijas, neabejotinai vienu ekspresyviausių kasdienybės peržengimo būdų galima laikyti Platono būties koncepciją, kurią kondensuotu pavidalu nusako garsioji olos alegorija. Ir nors, savaime suprantama, olos alegorija neišreiškia visų Platono teorijos subtilybių, ji idealiai nusako tiek kasdienybės („apačios“) ir filosofijos („viršaus“) topografinį žemėlapi, tiek ir tališkojo keršto mastą.

Platonas: ontologinis kasdienybės ištrynimo būdas

Olos alegorija ne veltui laikoma Platono filosofijos centruotu pavidalu, euristicine metafora, praverčiančia kaip idealus įvadas į būties, pažinimo, ugdymo, meno ir daugybę kitų platoniškosios teorijos problemų. Braižydama orientacinį skirtingų būties lygmenų žemėlapi, olos topografija lokalizuoja terpę, kuri turėtų reprezentuoti kasdienybę. Tiesa, Platonas nevartoja „kas-

dienybės“ termino, o olos teritorija apima gerokai daugiau reiškinių, nei aprėptų kasdienybės terpė. Vis dėlto jei olos alegoriją interpretuotume per kasdienybės problematikos prizmę, pastebėtume, kad olai priskiriamos charakteristikos preciziškai tiksliai sutampa su tomis, kurias Talio stovyklos filosofai įprastai priskiria kasdienybei.

Įsivaizduok žmones olą primenančiame požeminiame būste. Per visą jį driekiasi platus šviesos ruožas. Tų žmonių kojos ir kaklas iš pat mažens surakinti grandinėmis, todėl jie negali pasijudinti iš vietos ar pasukti galvos į šalį ir visą laiką mato tik tai, kas yra prieš juos. Jie yra nugara į šviesą, kuri sklinda nuo toli aukštumoje degančios liepsnos. Tarp liepsnos ir kalinių aukštai eina kelias, atskirtas nedidele pertvara, primenančia uždangą, virš kurios fokusininkai rodo savo stebuklus. (Platonas 1981: 244)

Visiems, nors kiek susipažinusiems su filosofija, puikiai žinoma šios alegorijos prasmė. Oloje įkalinti kaliniai reprezentuoja žmones, kuriuos kausto judesius supančios grandinės – žmogiškosios juslės. Šia alegorija Platonas nusako fizinės egzistencijos antraeilį, „šešėlinį“, pobūdį, niekaip neprilygstantį tikrajai idėjų karalystės būčiai anapus olos. Lygindamas fizinę egzistenciją su vergove, Platonas taip pat parodo, kokia praraja skiria juslinę šešėlių patirtį – žemišką žinojimą – nuo tikrojo, dangiško, idėjų pažinimo. Norint įveikti šią prarają, reikia jau ne elementarios patirties ir žinių, o radiklios transformacijos, tolygios kūniškumo įveikai ir sielos išsilaisvinimui.

Žvelgiant į olos alegoriją kasdienybės aspektu, krinta į akis tai, kad Platonas olos („kasdienybės“) teritoriją vadina vergovės ar kalėjimo zona. Taip Platonas tarsi antrina Talio istorijai, kurioje kasdienybės terpę reprezentuoja tarnaitė, vergė, stovinti ant

gerokai žemesnio visuomenės hierarchijos laiptelio nei laisvasis pilietis filosofas Talis. Nusakydamas olos („kasdienybės“) specifiką, Platonas netiesiogiai demaskuoja ne Talį, kaip iš pirmo žvilgsnio galėtų atrodyti papasakotoje Talio ir tarnaitės istorijoje, bet vergę tarnaitę. Juokdamasi iš Talio, esą šis nesugeba matyti to, kas yra tiesiai prieš jo akis ir po jo kojomis, tarnaitė kartu išsiduoda, jog pati nėra pajėgi pažvelgti plačiau, anapus tiesiogiai matomo regos lauko. Talis įkrinta į šulinį, nes gali atsiplėšti nuo riboto, praktinių rūpesčių užpildyto kasdienio žmogaus akiračio, t. y. todėl, kad yra laisvas žmogus. Šiuo atžvilgiu tarnaitė tvirtai stovi ant kojų ne todėl, kad yra dėmesinga ir sumani, bet todėl, kad, kalbant Platono žodžiais, „negali pasukti galvos į šalį ir visą laiką mato tik tai, kas yra prieš ją“. Tariamasis sumanumas tėra siauro akiračio išraiška, ką dar labiau eksponuoja įsikalbėta tarnaitės pranašumą demonstruojantis juokas.

Interpretuojant iš Platono pasiūlytos perspektyvos, atrodo, kad filosofija neišvengiamai privalo peržengti kasdienybę taip, kaip bet koks platesnis akiratis neišvengiamai peržengia siauresnį. Platesnis požiūris gimsta ne sintetinant daugybę siauresnių, bet juos atmetant. Tarp siauresnio ir platesnio požiūrių nėra jokio kito santykio, išskyrus konfliktą. Tai, ką ribotas kasdienis žmogus gali klaidingai vertinti kaip filosofo išsiblaškimą ir nepastabumą, yra filosofijos kitoniškumas, kurio kasdienis žmogus nėra pajėgus atpažinti. Net ir Talio kryptis į šulinį gali turėti visai kitą prasmę, nei pajėgus suvokti sveikas protas.

Platonas aprašo bent dvi radikalaus aklumo formas, kurios nors ir paremtos fiziologinėmis akies funkcionavimo ypatybėmis, reiškia fundamentalią perskyrą tarp kasdienybės ir to, kas nekasdieniška.

Pirmuoju atveju apanka tas, kuris vienu ar kitu būdu išsilaisvina arba yra išsilaisvinamas iš grandinių ir žengia iš tamsos į šviesą: „Jei kuriam nors iš jų nuimtų grandines ir priverstų jį atsistoti, pasukti galvą, vaikščioti, pažvelgti aukštyn – į šviesą, visa tai jam sukeltų skausmą ir, šviesos apakintas, jis negalėtų žiūrėti į daiktus, kurių šešėlius matė iki šiol“ (Platonas 1981: 245). Gerai žinomas bet kam, iš tamsios patalpos išėjusiam į šviesą, šis fiziologinis regos efektas taip pat gali simbolizuoti paskutinę pakopą, prieš pasiekiant tikrąjį pažinimą. Tai – kraštutinė „aklumo“ forma, nes tokia tamsa prieš šviesą panardina į totalų neapibrėžtumą ir nežinomybę, išmuša pagrindą iš po kojų, ištrina bet kokią aiškų ir garantuotą orientyrą. Šią akimirką kasdienis praktinės patirties aiškumas jau yra prarastas, o tikrasis žinojimas dar nepasiektas. Šią tamsos ir neapibrėžties akimirką inercija grįžti į kasdienio aiškumo zoną yra pati didžiausia ir intensyviausia. Sugebėjimas įveikti šią inerciją prilygsta pačiai radikaliausiai transformacijai, po kurios, atrodo, negali būti jokios galimybės būti atbloktam atgal, į nereflektyvios kasdienybės gniaužtus.

Tačiau, kartą peržengus kasdienybę ir patekus į idėjų karalystę, konfrontacija su kasdienybės terpe nesibaigia. Naujas šios konfrontacijos etapas prasideda tada, kada filosofas nusprendžia grįžti į olą ir pranešti visiems, ką matęs viršuje, anapus olos. Kaip ir pirmuoju atveju, kuomet iš tamsos išeinama į šviesą ir kuriam laikui apankama, taip ir iš šviesos pasineriant į tamsą trumpam netenkama regėjimo. Taigi kaip ir pirmuoju, taip ir antruoju atveju Platonas pasitelkia elementarų fiziologinį efektą – iš šviesos žengdamas į tamsą žmogus tarytum apanka, – bet suteikia jam pridėtines konceptualines prasmes.

O jeigu jam vėl tektų rungtis su tais amžiniais kalininiais, aiškinantis, kas yra tie šešėliai? Kol jo regėjimas nesusilpnės ir akys neapsipras – o tam prireiktų nemažai laiko, – ar jis nekeltų jiems juoko? Ar nesakytų jie, kad, užkopęs aukštyn, jis sugadino akis, ir todėl nesą verta nė mėginti išlipti į viršų? O to, kuris bandytų juos išlaisvinti ir išvesti į viršų, argi jie neužduotų, jei tik jis pakliūtų jiems į rankas? (Platonas 1981: 247)

Tamsos po šviesos apakimo fazė yra ne ką mažiau radikali nei tamsos prieš šviesą fazė. Jei filosofas būtų savipakankamas ir pats tenkintųsi atrasta tiesa, tuomet išsilaisvinimo nuo kasdienės terpės procedūra tarytum būtų baigta. Tačiau kadangi filosofas leidžiasi į kasdienybės olą pasidalyti su kitais įgyta išmintimi, jis vėl yra susaistomas kasdienybės apribojimų ir taisyklių.

Nusakydamas kasdienės terpės priešiš- kumą filosofo atžvilgiu, Platonas išskiria tris viena už kitą drastiškesnes ir inten- syvesnes nepakantumo formas. Juokas, pirmoji, pati švelniausia nepakantumo forma, akivaizdžiai primena tarnaitės pa- šaipią reakciją, Taliui įkritus į šulinį. Kai Platonas išskleidžia juoko priežastis, juokas akivaizdžiai tampa piktybiškomis paty- čiomis, pašėpiančiomis filosofo aklumą ir jo, kaip tariamo „neregio“, pretenzijų į tiesą absurdiškumą. Pačią radikaliausią kasdienybės priešiško filosofijai formą įkūnija numanomas noras nužudyti filosofą tuo atveju, jei šis nuspręstų savo atvertą tiesą paversti žmogaus išlaisvinimo iš kasdienės terpės programa. Filosofijos ir kasdienybės konfrontacija – bent taip su- gestijuoja Platonas – čia visiškai tiesiogiai tampa ne komiškų anekdotų, o gyvybės ir mirties reikalu.

Prasidėjusi nuo komiškų situacijų ar tariamai nekaltų juokų, filosofijos ir kasdieny- bės konfrontacija perauga į atvirą karą. Kaip

ir bet kokiame kitame kare, čia kovoja ne tik „priešai“, bet ir naratyvai apie „priešus“. Kasdienybės nepatiklumas ir priešiškus filosofijos atžvilgiu – akivaizdus. Tačiau šiuo atveju svarbu ne tik tai, ar kasdienis žmogus iš tiesų nužudytų jam neparankų filosofą, bet ir tai, kad filosofas Platonas inkriminuoja kasdieniam žmogui šį polin- kį esant. Kasdienybė stigmatizuojama ir demonizuojama kaip terpė, visomis įmano- momis priemonėmis besiruošianti ginti savo *status quo*. Inkriminuodamas kasdieniam žmogui tokį savisaugos instinktą, kuris net paskatintų žudyti tą, kuris šį savisaugos instinktą suaktyvina, Platonas tarp kasdie- nio žmogaus ir kalinio figūros deda lygybės ženklą. Kasdienis žmogus – tai ne laisvas žmogus, kuris įkalintas kalėjimo pančiuose, kasdienis žmogus iš prigimties ir pagal savo mentalitetą ir yra kalinys. Štai kodėl karo padėtis tarp filosofijos ir kasdienybės yra neatšaukiama, tai – permanentinis būvis, kuris gali baigtis tik besąlygiška kasdieny- bės įveika ir kapituliacija.

Platono teorijoje filosofija ir kasdienybė priklauso menkai suderinamiems būties regionams. Perėjimas iš kasdienybės į filosofijos terpę įmanomas tik radiklios transformacijos būdu. Nusakydamas tokią transformaciją olos alegorijos metaforomis, Platonas dar labiau sustiprina dramatiškus filosofijos ir kasdienybės nesuderinamumo akcentus, o olos alegorijoje dominuojanti vizualumo metaforika perskyrą tarp fi- losofijos ir kasdienybės regionų įtvirtina kaip perskyrą tarp šviesos ir tamsos zonų. Nenuostabu, jog tokiu atveju perėjimui iš kasdienybės į filosofijos regioną suteikiama praregėjimo ar net nušvitimo, analogiško religinei transformacijai, forma.

Kaip sakyta, Platono teorija idealiai iš- reiškia tas tendencijas, kurios glūdi pačiose

radikaliausiose ontologinėse kasdienybės peržengimo teorijose. Lyginant su Platono būties koncepcija, Descartes'o pažinimo teorija yra gerokai nuosaikesnė, akcentuojanti ne trūkio, bet ganėtinai nuoseklaus perėjimo nuo kasdienio prie filosofinio lygmens komponentus. Vis dėlto susitelkus į kasdienybės ir filosofijos santykį mikroplotmėje, kasdienybės peržengimo momentas tampa nors ir ne toks dramatiškas, bet ne ką mažiau akivaizdus. Taip yra todėl, kad Descartes'ui kasdienybės peržengimas yra tapęs griežtos metodologijos, kaip matematiškai tiksliai pažinti tiesą, dalimi.

Descartes'as: gnoseologinis kasdienybės peržengimo būdas

Siekdamas geometriškai tiksliai nusakyti esminius pažinimo teorijos principus ir preciziškai „inventorizuodamas“ įrankius, kuriais įprastoje veikloje operuoja kasdienė sąmonė, Descartes'as akcentavo esminius skirtumus tarp kasdienės ir mokslinės mąstysenos. Nenuostabu, kad mokslinio pažinimo pagrindu laikydamas geometrinį metodą, Descartes'as kasdienę ir mokslinę mąstyseną lokalizavo priešingose ir aktyviai tarpusavyje konfrontuojančiose barikadų pusėse.

Kaip akcentuota, Platonas kalbą apie kasdienybės („olos“) ir filosofijos („šviesos“) santykį konstruoja iš privilegijuotos teorinės („dieviškosios“) pozicijos. Pats Platono kalbos apie kasdienybės („olos“) terpę diskursas yra persmelktas vertinamosiomis diagnozėmis, iš anksto išduodančiomis privilegijuoto filosofinio „viršaus“ požiūrį į menkinamą kasdienę „apačią“. Descartes'as, priešingai, dažną savo samprotavimą užmaskuoja taip, tarytum samprotaujantis filosofas iš anksto

neturėtų jokio jo pranašumą įteisinančio privilegijuoto žinojimo. Ir nors skaitant Descartes'o samprotavimus sunku nuslėpti įspūdį, kad skaitomos ne tiesos aktualių momentu ieškančio, bet jau tiesą žinančio filosofo mintys, pati išsami tiesos paieškos rekonstrukcija sudaro sąlygas tarytum pačiam savo kailiu patirti kasdienių nuomonių ir mokslinio mąstymo įtampą. Apžvelgdamas filosofijos ir kasdienybės įtampą bei priešpriešą iš dieviškojo Olimpo taško, Platonas aprėpia ir įvertina kasdienybę privilegijuotu teoriniu žvilgsniu. Descartes'as, priešingai, ne žvelgia nuo Olimpo viršūnės, bet rekonstruoja kelią jos link. Būtent todėl dėmesys nuo teorinio žinojimo ir perkeliamas į tokio žinojimo paieškų metodą (*meta* – už, anapus, *hodos* – kelias), kuriame kasdienės nuostatos aptinkamos kaip aktualių samprotavimo momentu kelią į tiesą blokuojančios kliūtys.

Kaip žinome, dekartiškojo metodo radikalus konfliktas su kasdienėmis nuostatomis kyla tuomet, vos tik Descartes'as suabejoja kasdienių potyrių ir juslių tikrumu. Tiesa, iš pradžių atrodo, kad dekartiškoji abejonė nėra linkusi kėsintis į pačią artimiausią ir tariamai akivaizdžiausią patį mąstytoją, kaip kasdienį žmogų, supančią aplinką:

Galbūt pojūčiai mus apgaudinėja tik silpnai juntamuose ir labai tolimuose dalykuose, bet yra dar daug kitų, kuriais abejoti neprotinga, nors ir jie suvokiami pojūčiais. Pavyzdžiui, tai, kad esu čia, sėdžiu prie ugnies, apsirengęs chalatu, su popieriaus lapu rankose ir pan. Tad kaip galėčiau neigti, jog tai ne mano rankos ir kūnas? Nebent tik susilygindamas su kažkokiais pamišėliais, kurių protas taip užtemdytas juodųjų tulžies garų, kad jie visą laiką tvirtina esą karaliai, iš tikrųjų būdami skurdžiai, arba vilkį auksu ir purpuru, iš tikrųjų būdami nuogi, arba įsivaizduoja

esą ašočiai ar stikliniai indai. Bet juk tai bepročiai, ir aš būčiau ne mažiau paikas, jei sekčiau jų pavyzdžiu. (Dekartas 1978: 165)

Vis dėlto netrukus tampa aišku, kad toks kasdienybės tariamas išsaugojimas – tik retorinė figūra, vedanti į totalios abejonės areną. Prisiminęs daugybę kartų buvęs tikras, jog sėdi priešais židinį, nors iš tiesų tą židinio ir liepsnos vaizdą regėdavo sapne, Descartes'as deklaruoja, kad abejonė privalo paliesti ne paskirus kasdienius potyrius, dėl kurių patikimumo tam tikromis sąlygomis natūralu suabejoti kiekvienam kasdieniam žmogui, bet visą kasdienių potyrių ir juslių masyvą *in corpore*, vadinasi, ir tą *topos*, iš kurio yra mąstoma. Nei štai šią akimirką matomas židinytis, nei liepsnojanti ugnis, nei popieriaus lapas, nei plunksną spaudžianti ranka – jokia tokia artima ir tokia įprasta kasdienio pasaulio detalė negali tapti nekintamu žinojimo pagrindu.

Abejonę tariamai pačiais akivaizdžiausiais kasdieniais dalykais retoriškai prilyginęs pamišimui, Descartes'as pats diagnozuoja savosios radikalios abejonės mastą. Nesunku pastebėti, kad Descartes'as ne mini paskirus atsitiktinius pamišimo atvejus, bet įvardija ekstremaliausias jam žinomas beprotybės formas. Įdomu, kad greta jau diagnozuotų tokių patologijų, kaip baimė sudužti – šią baimę jautė stikliniu save laikantis Prancūzijos karalius Karolis VI (*Charles VI le Fou*), – Descartes'as apibūdina ir tokias pamišimo atmainas, kurios jo gyvenamuoju laikmečiu dar nebuvo sistemiskai klasifikuotos ir aprašytos. Pavyzdžiui, pati radikaliausia Descartes'o minima pamišimo forma – abejojimas savo kūno ar atskirų jo dalių egzistavimu – stebėtinai tiksliai primena vadinamąjį Cotard'o sindromą, kuris prancūzų

neurologo Jules'io Cotard'o diagnozuotas tik XIX amžiuje. Cotard'o aprašytieji pacientai laikė save arba paskiras savo kūno dalis negyvomis ir mirusiomis. Toks totalus ar dalinis gyvybės neigimas sukeldavo paradoksalias pasekmes – kai kurie jau negyvais save laikantys pacientai buvo įsitikinę negalintys mirti, t. y. ėmė manyti esą nemirtingi.

Kaip matyti, Descartes'as akivaizdžiai parodo, kad būtų „paika“ *nesąmoningai* kartu su pamišėliais manyti, jog esi stiklinis ar negyvas. Antra vertus, norėdamas surasti neabejotiną žinojimo pagrindą, privalai *sąmoningai* abejoti visu tuo, kuo *nesąmoningai* abejoja ir patys pamišėliai bei bepročiai, t. y. privalai suabejoti ir tuo, ar iš tiesų egzistuoja. Vadinasi, dekartiškoji abejonė ir pamišėlio abejonė turi analogišką struktūrą, bet neišvengiamai skiriasi nuostatos ir sąmoningumo laipsniu. Tai, ką pamišėlis išgyvena neturėdamas jokio pasirinkimo, vien dėl psichofizinės patologijos, filosofas realizuoja laisva valia ir nekvestionuojamos tiesos labui.

Būtent šis Descartes'o žingsnis, kuris prilygina radikalią filosofinę abejonę kraštutinei beprotybei, ir sukuria maksimalią konfrontaciją su kasdienybe. Priešingai nei Platonas, kuris iš karto kriminalizuoja ir stigmatizuoja kasdienį pasaulį kaip kalėjimą, Descartes'as iš pradžių atsigręžia į kasdienes nuostatas kaip į tokią savaiminę akivaizdybę, kuri funkcionuoja kaip „sveiko proto“ bastionas. Tačiau netrukus tampa aišku, kad pats sveiko proto polinkis savo nuostatas laikyti nekvestionuojamomis akivaizdybėmis yra toks aklas, kad ne patologijos ir ekscesai yra esminė filosofijos kliūtis pakeliui į tiesą. Pats kasdienis sveikas protas tampa liguistas, blokuojantis bent kiek drąsesnį ir ryžtingesnį filosofinės abejonės žingsnį.

Taigi, pradėjęs iš priešingo taško nei Platonas, Descartes'as, iš esmės, pasiekia tuos pačius tikslus. Kasdienybė peržengiama kaip riboto akiračio – fiksuotų ir sustabęjusių nuostatų – zona. Kaip ir Platonas, kasdienėms nuostatomis ir filosofinėms tiesoms nusakyti Descartes'as pasitelkia tamsos ir šviesos opoziciją, tiesa, gerokai sumažindamas šios opozicijos dramatinis akcentus. Kaip žinome, atmetęs ne tik kasdienės nuostatas, bet ir matematines tiesas bei visą seriją kitų tariamai neabejotinų dalykų, Descartes'as galiausiai postuluoja, kad besąlygiškai *aiškiai* ir *ryškiai* galima suvokti tik patį abejojimo aktą – kad ir kaip būtų abejotina tai, ką mąstau, įsivaizduoju ar liečiu, neabejotina yra tai, kad aš, mąstantis, įsivaizduojantis, liečiantis, egzistuoju. Aiškumas ir ryškumas žymi šviesos zoną, kurioje suvokiami nekvestionuojami ir besąlygiškai akivaizdūs dalykai. Jei aš maksimaliai aiškiai ir ryškiai suvokiu save, sėdintį prie židinio, tai esminis kriterijus, skiriantis aktualiai matomą židinio liepsną nuo sapno apie ją, yra ne koks nors kasdienis ir įprastas tokios situacijos pavidalas, bet pats židinio matymo akto įsisąmoninimo aiškumas ir ryškumas. Platonas savąją alegoriją konstruoja taip, tarytum tarp kasdienės terpės ir tiesioginio pažinimo anapus olos terpės būtų milžiniška praraja. Descartes'as parodo, kad perėjimas nuo kasdienio į filosofinį režimą įmanomas čia pat, pačioje kasdieniškiausioje ir banaliausioje situacijoje – kad ir namie prie židinio, reikia tik šiek tiek „metodiškos“ beprotybės, tiesos troškulio ir drąsos.

Descartes'as iškeičia dramatinis olos alegorijos akcentus į nuoseklaus metodo žingsnius ir tada, kada sutelkia dėmesį į maksimalios tamsos zonas. Kaip sakytą, Platonui tamsos fazės žymi radikalaus iš-

bandymo akimirkas iki ar po tiesos pažinimo. Descartes'as, priešingai, transformuoja tokias tamsos fazes į paties mąstytojo sukonstruotas tiesos pagavos priemones. Esmė ta, kad, net ir pagavusi tiesą, sąmonė nesugeba išlaikyti deramo lygio intensyvumo ir iš inercijos yra linkusi vėl „atkristi“ į tą kasdienių nuostatų zoną, kuri ką tik buvo peržengta. Būtent tada pats Descartes'as (1978: 179) pasineria į tamsą, kuri filosofui praverčia kaip kasdienių pojūčių suspendavimo įrankis:

Dabar aš užsimerksiu, užsikimšiu ausis, nuslopinsiu visus pojūčius, išsivaduosiu iš bet kokių kūniškų daiktų vaizdų arba, kadangi tai vargu ar įmanoma, bent jau atmesiu juos kaip bergždžius ir klaidingus.

Panašiai kaip ir metodinė beprotybė, kuri ne pakerta it paralyžiuojanti mentalinė liga, bet yra pasirenkama laisva valia, taip ir tamsa čia figūruoja kaip sąmoningo pasirinkimo dalykas. Platonui tamsa yra tokia zona, kurioje kasdienybės inercija grasina tiesos siekiui arba jau atrastos tiesos komunikacijai. Platonas sugestijuoja, kad ši kasdienybės inercija yra tokia stipri, jog jos neįmanoma iki galo eliminuoti ar kontroliuoti. Descartes'as neneigia inertiškos kasdienybės galios, bet siekia nubrėžti kasdienybės inercijos viešpatavimo ribas. Atrodo, „užmerkti akis“ ir „užkimšti ausis“ yra pernelyg paprasta, net naiviai primityvi kasdienybės suvaldymo priemonė. Tačiau tada, kada esminiu tiesos kriterijumi tampa patiriamos sąmonės akto aiškumas ir ryškumas, akių užmerkimas ir ausų užsikimšimas leidžia sugrąžinti kasdienybės inercijos išsklaidytą sąmonės intensyvumą. Kasdienybės inercija nėra pašalinama. Tačiau ji suspenduojama ir laikinai susklaidžiama taip, kad nebėra pajėgi grasinti filosofiniam tiesos paieškos „polėkiui“.

Kasdienybės ir filosofijos santykį perkeldamas iš būties alegorijos į pažinimo metodologijos sritį, Descartes'as dar kitu rakursu leidžia pažvelgti ir į kasdienybės bei filosofijos nesuderinamumą manifestuojančią Talio ir tarnaitės istoriją. Jau sakyta, kad filosofija traktuoja iškritimą iš kasdienybės ne kaip nelemtą atsitiktinumą, bet kaip filosofinio pažinimo sąlygą. Taigi šis iškritimas privalo būti sąmoningai sukeltas ir inicijuotas. Jei nėra įmanoma šio „iškritimo“ paversti permanentiniu būviu, tuomet reikia inicijuoti veiksmus, kurie vėl padėtų „iškristi“ iš kasdienybės, vos tik jos inercija ima vilioti tvirtai atsistoti ant tvirtų buitinių nuomonių ir sveiko proto „kojų“. Vadinasi, Talio ir tarnaitės istorijoje Talio paradigmos filosofui yra svarbiausia ne pasirūpinti, kaip būti atidesniam ir dėmesingesniam kasdienybei, bet, priešingai, kaip ir vėl iš jos ištrūkti tam, kad būtų realizuotas filosofinės tiesos siekis.

Vietoje išvadų

Žinoma, būtų pernelyg naivu tvirtinti, kad vadinamosios Talio paradigmos požiūris į kasdienybę gali aprėpti visus įmanomus filosofijos ir kasdienybės santykio aspektus. Tekste *Apie metafiziką* Tomas Sodeika Talio pozicijai priešpriešina kitą antikos ikisokratiką Hėrakleitą, kuris jo aplankyti atėjusiems, kasdieniškoje aplinkoje aptikusiems ir dėl to nusivylusiems žmonėms pareiškė: „ir čia gyvena dievai“ (Sodeika 1996: 551). Kaip kontrastas ontologiniam Platono dualizmui įprastai pateikiamas empiriniams duomenims kur kas didesnę dėmesį skyręs Aristotelis, o Descartes'o grynos, nuo kasdienybės izoliuotos, sąmonės paieškoms priešinama empirinė sąmonė.

Vis dėlto kad ir kokios ryškios būtų šios klasikinės filosofijos koncepcijos, jos nesu-

formuoja alternatyvios paradigmos, kuri iki galo panaikintų filosofijos ir kasdienybės priešiškus. Hėrakleito moste ir žodžiuose „ir čia gyvena dievai“ slypi ne vien kasdienybės pripažinimas, kad ir kasdienybė verta *teorinio*, t. y. dieviškojo, žvilgsnio, bet ir akivaizdi hierarchija bei subordinacija. Konstatuodamas, kad *ir* kasdienėje terpėje gyvena dievai, Hėrakleitas kartu akivaizdžiai pasako, kad pirminė dievų buveinė visgi yra anapus kasdienybės. Kasdienybė tampa verta dėmesio ir pažinimo ne pati savaime, bet kaip visa aprėpiančio teorinio žvilgsnio tęsinys. Alternatyvios Talio paradigmai klasikinės filosofijos koncepcijos ne paneigia besąlygišką filosofijos prioritetą kasdienybės atžvilgiu, o tik liudija centro ambiciją teoriniu žvilgsniu aprėpti tolimiausias periferijos – taip pat ir kasdienybės – zonas.

Taigi tam, kad XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje būtų įveikta priešprieša tarp filosofijos ir kasdienybės, iš tiesų prireikė ne elementarios korekcijos, bet radikalių, revoliuciniam perversmui prilygstančios, transformacijos. Šiuo aspektu Raoulio Vaneigemo programinis veikalas *Kasdienio gyvenimo revoliucija* funkcionuoja ne kaip partikuliarus, vien paties Vaneigemo nuostatas išreiškiantis, atvejis, bet kaip viso kasdienybės diskurso kaitos simptomas. Pažymėtina, kad, įveikiant prarają tarp filosofijos ir kasdienybės, įtampa tarp jų nėra iki galo panaikinama. Kaip žinome, didžiulį postūmį būsimiems gyvenamojo pasaulio (*Lebenswelt*) ir kasdienybės tyrimams suteikęs Edmundas Husserlis ankstyvajame fenomenologijos projekto etape kasdienybę (kaip ir mokslo žinias) suspenduoja kaip tokią „natūraliąją nuostatą“, kuri blokuoja prieigą prie sąmonės fenomenų. Tuo Husserlio pozicija tarytum panašėja į aptartą

Descartes'o koncepciją, anot kurios, tiesą įmanoma pažinti tik suspendavus įprastą kasdienį sąmonės srautą. Tačiau vėlyvajame mąstymo etape Husserlis reabilituoja didžiąją dalį šios „natūraliosios nuostatos“, integruodamas ją į tokį gyvenamąjį pasaulį (*Lebenswelt*), iš kurio kyla tikroji transcendentalinė fenomenologija. Husserlio mokinys Martinas Heideggeris jau tiesiogiai žengia žingsnį nuo gyvenamojo pasaulio prie kasdienybės, kurią interpretuoja kaip pirminį, tiesą, neautentišką egzistencijos pasaulyje būdą. Kasdienybė yra neautentiška, nes nėra pajėgi atverti egzistencijos baigtinumo intensyvumą. Tačiau būtent neautentiškos egzistencijos negebėjimas suvokti mirtingumo maksimaliai išryškina autentiškos egzistencijos *būties myriop* radikalumą. Sociologijos srityje kasdienybei itin daug dėmesio skyręs anglų teoretikas Anthony Giddensas akcentavo, kad kasdienybė suskliaudžia egzistencinius klausimus apie tapatybę, laiko ir erdvės tęstinumą. Kita vertus, būtent kasdienybės stabilus ru-

tiniškumas yra vienas esminių modernybės sociumo parametrų.

Akivaizdu: šios teorijos, kaip ir daugelis kitų kasdienybę reabilitavusių teorijų, neneigia kasdienio pasaulio problemiško. Netgi priešingai: nemaža dalis kasdienybei čia priskiriamų charakteristikų tarytum atkartoja kai kurias anksčiau jau aptartas Talio paradigmos nuostatas. Tačiau, neneigdamas kasdienybės inertiškumo, kasdienį pasaulį reabilituojančios teorijos atmeta kasdienybės kaip beviltiškai su filosofija nesuderinamos terpės stigmą. Tokiu būdu užuot interpretavus ir stigmatizavus kasdienybę kaip homogenišką vienetą, pripažįstama, kad kasdienybė – įvairialypis darinys, kuriame gali koegzistuoti skirtingos kasdienybės galios. Susidūrusi su kasdienybės inercija, rutina ir kitomis analogiškais kasdienybės charakteristikomis, filosofinė ar sociologinė teorija turi galimybę ne peržengti kasdienybę, bet pačioje kasdienybėje aktyvuoti anksčiau neeksplloatuotus kasdienybės resursus.

LITERATŪRA

Blumenberg, H., 2015. *The Laughter of The Thracian Women. A Protohistory of Theory*. Trans. S. Hawkins. New York, London: Bloomsbury Publishing.

Platonas, 1981. *Valstybė*. Vertė J. Dumčius. Vilnius: Mintis.

De Certeau, M., 1988. *The Practice of Everyday Life*. Trans. S. Rendall. Berkeley: University of California Press.

Debord, G., 2002. Perspectives for Conscious Alterations in Everyday Life. In: *The Everyday Life Reader*, ed. B. Highmore. London, New York: Routledge.

Dekartas, R., 1978. Metafiziniai apmąstymai. In: *Rinkiniai raštai*. Vertė G. Bartkus, P. Račius. Vilnius: Mintis, p. 151–225.

Giddens, A., 2000. *Modernybė ir asmens tapatumas*. Vertė V. Radžvilas. Vilnius: Pradai.

Sodeika, T., 1996. Apie metafiziką: septynios situacijos su tarpais bei komentarais. *Naujasis židinys* 9: 540–553.

Waldenfels, B., 1990. *Der Stachel des Fremden*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.

THE EVERYDAY AS THE MARGINAL PHENOMENON OF CLASSICAL PHILOSOPHY

Nerijus Milerius

Abstract. The article deals with the relationship between philosophy and the everyday in the classical paradigm. The separation between philosophy and the everyday, embedded in the story of Thales and a servant, is transposed into the discourse of ontology and gnoseology. Plato's cave allegory is interpreted as ontological, and Descartes's theory as gnoseological way of transcendence and elimination of the everyday life. The article argues that under the domination of classical paradigm the everyday is treated as an obstacle to the achievement of philosophical knowledge. That is why contemporary philosophy, which rehabilitates the everyday, seeks to diversify the unified concept of everyday life and to show that everyday life is a multi-faceted entity in which different powers of the everyday can coexist.

Keywords: the everyday, Thales, Plato, Descartes

Įteikta 2018 05 30

Priimta 2018 08 22